

Wsparcie Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Maciej Podemski*

Europejski Obszar Gospodarczy — EOG (European Economic Area — EEA) jest to strefa wolnego handlu obejmująca kraje Unii Europejskiej i Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (European Free Trade Association — EFTA), z wyjątkiem Szwajcarii. Porozumienie o utworzeniu EOG podpisano 2 maja 1992 roku, a weszło ono w życie 1 stycznia

1994 roku. Na mocy tej umowy obywatele państw należących do EOG mogą się swobodnie przemieszczać, osiedlać i nabywać nieruchomości na terenie tego obszaru. W zamian EFTA łoży na unijny Fundusz Spójności.

Konsekwencją członkostwa Polski w Unii Europejskiej było przystąpienie do Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Na mocy *Umowy o rozszerzeniu EOG*, zawartej między Unią Europejską i EFTA w dniu 14 października 2003 r., ustanowiona została pomoc finansowa krajów Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu tworzących EOG dla najmniej zamożnych państw UE.

W październiku 2004 r. polski rząd podpisał dwie umowy, które umożliwiają korzystanie z dodatkowych, obok funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej, źródeł bezzwrotnej pomocy zagranicznej. Darczyńcami są 3 kraje EFTA: Norwegia, Islandia i Lichtenstein. Pomoc jest udzielana w ramach dwóch instrumentów finansowych: *Norweskiego Mechanizmu Finansowego* i *Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego*. Przyznana Polsce kwota w wysokości 533,51 mln euro ma być wykorzystana w latach 2004–2009.

Realizacja przedsięwzięć przyczyniających się do zmniejszenia różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz zacieśnienie współpracy bilateralnej pomiędzy Polską a państwami-darczyńcami są głównym celem pomocy EOG i Norwegii. Realizowane projekty powinny być zgodne z priorytetami polityki społeczno-gospodarczej kraju, jak też z celami odpowiednich polityk Unii Europejskiej. Środki *Mechanizmów Finansowych* będą pełniły funkcje uzupełniające w stosunku do działań realizowanych z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE oraz będą służyły realizacji Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007–2013.

Obydwa mechanizmy zostały objęte jednolitymi zasadami i procedurami oraz podlegają jednemu systemowi zarządzania i wdrażania w Polsce. Obecnie funkcję koordynacyjną w tym względzie pełni Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Wdrażanie *Mechanizmów Finansowych* w Polsce odbywa się na podstawie *Programu Operacyjnego* przy uwzględnieniu wytycznych przygotowanych przez państwa-darczyńców.

Program Operacyjny zawiera szczegółowy opis priorytetów *Mechanizmów Finansowych* i działań jakie będą

możliwe do realizacji w ich ramach, wskazuje ogólne kryteria i procedury naboru i wyboru projektów, rodzaje kwalifikujących się kosztów oraz typy beneficjentów. Ponadto, prezentuje ramy finansowe oraz zarys systemu zarządzania i wdrażania, w tym zasady monitoringu, kontroli finansowej i audytu. *Program Operacyjny* może ulec modyfikacji w wyniku dokonywanego przeglądu wdrażania *Mechanizmów Finansowych* w Polsce podczas corocznych spotkań z państwami-darczyńcami.

Środki finansowe w ramach *Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego* są dostępne na realizację projektów w następujących sześciu obszarach priorytetowych:

- ochrona środowiska, w tym środowiska ludzkiego, poprzez m.in. redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii;
- promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami;
- ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast;
- rozwój zasobów ludzkich poprzez m.in. promowanie wykształcenia i szkoleń, wzmacnianie w samorządzie i jego instytucjach potencjału z zakresu administracji lub służby publicznej, a także wspierających go procesów demokratycznych;
- opieka zdrowotna i opieka nad dzieckiem;
- badania naukowe.

Środki finansowe z *Norweskiego Mechanizmu Finansowego* mogą wspierać działania podejmowane w ramach wszystkich sześciu priorytetów *Mechanizmu Finansowego EOG*, oraz, na zasadach pierwszeństwa, w zakresie następujących dodatkowych czterech obszarów priorytetowych:

- wdrażanie przepisów z Schengen, wsparcie Narodowych Planów Działania z Schengen oraz wzmacnianie sądownictwa;
- ochrona środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem wzmocnienia zdolności administracyjnych do wprowadzania w życie odpowiednich przepisów istotnych dla realizacji projektów inwestycyjnych;
- polityka regionalna i działania transgraniczne;
- pomoc techniczna przy wdrażaniu *acquis communautaire*.

Dla nas interesujące są zwłaszcza priorytety dotyczące ochrony środowiska, ochrony europejskiego dziedzictwa kulturowego i badań naukowych. W zakresie ochrony środowiska szczególny nacisk kładziony jest na redukcję zanieczyszczeń i ich przemieszczania, zwiększanie udziału energii ze źródeł odnawialnych, zapewnienie aglomeracjom odbioru i oczyszczania ścieków, a także na zagospodarowywanie segregowanych odpadów.

W ramach tego priorytetu budowana i modernizowana jest infrastruktura ochrony środowiska ukierunkowana na następujące problemy:

- ograniczanie indywidualnych systemów ogrzewania na rzecz zbiorczych, komunalnych sieci ciepłych;

*EuroGeoConsulting, ul. Jesionowa 36A, 05-816 Michałowice

□ zastępowanie przestarzałych źródeł energii cieplnej źródłami nowoczesnymi, energooszczędnymi i ekologicznymi;

□ termomodernizację budynków użyteczności publicznej;

□ wykorzystanie energii wodnej (małe elektrownie wodne do 5 MW), energii słonecznej oraz biomasy w indywidualnych systemach grzewczych;

□ budowę, przebudowę i modernizację komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacji zbiorczej;

□ organizację selektywnej zbiórki i odzysku odpadów.

Celem priorytetu dotyczącego ochrony kulturowego dziedzictwa europejskiego jest zachowanie i odbudowa tego dziedzictwa wraz z jego otoczeniem oraz wykreowanie narodowych produktów turystyki kulturowej w historycznych miastach Polski. Jeśli chodzi o wspieranie badań naukowych, to obejmuje ono projekty badawcze ze wszystkich dziedzin i dyscyplin naukowych, związanych z realizacją przedsięwzięć *Mechanizmu Finansowego EOG* oraz *Norweskiego Mechanizmu Finansowego*. W ich zakres mogą wchodzić zarówno badania teoretyczne, jak i eksperymentalne. Nie są natomiast wspierane przedsięwzięcia organizacyjne, monitorujące, zbierające dane statystyczne, szkolenia, prace projektowe, hodowlane, konstrukcyjne, akredytacyjne, czy też kontrola i certyfikacja wyrobów.

Dofinansowaniem mogą zostać objęte wydatki poniesione na:

1. Prace przygotowawcze, w tym:

□ koszty ekspertyz, prac studialnych, dokumentacji technicznej, badań geologicznych, przygotowanie studium wykonalności, raport oddziaływania na środowisko, przygotowanie audytu energetycznego, prace projektantów, architektów, itp.;

□ koszt przygotowania dokumentacji przetargowej, koszty przygotowania przetargu, w tym publikacji ogłoszeń przetargowych;

□ zakup gruntu, który nie ma charakteru rolnego, jeśli jest to nierozzerwalnie związane z realizacją projektu.

2. Opłaty finansowe, podatki i koszty ogólne.

3. Prace inwestycyjne oraz prace związane z procesem inwestycyjnym.

4. Koszty informacji i promocji projektu.

Stosowane są następujące rodzaje dofinansowania:

a) dofinansowanie do 60%, z wyjątkiem sytuacji, do jakich odnoszą się punkty b) i c); wielkość wsparcia nie może przekraczać 60% całkowitych kosztów kwalifikowanych projektu,

b) dofinansowanie do 85%; w przypadku, gdy 15% lub więcej całkowitych kosztów kwalifikowanych projektu będzie współfinansowane z budżetu państwa lub budżetu jednostek samorządu terytorialnego *Mechanizmy Finansowe* mogą zapewnić finansowanie reszty kosztów,

c) dofinansowanie do 85% i powyżej; w celu dofinansowania projektów organizacji pozarządowych (w tym partnerów społecznych) lub projektów Funduszu Kapitału Początkowego oraz funduszy stypendialnego i szkoleniowego, *Mechanizm Finansowy EOG* i *Norweski Mechanizm Finansowy* mogą być łączone w celu dofinansowania wyższego niż opisane w punktach a) i b), ale generalnie nie większego niż 90%. Współfinansowanie przez podmiot krajowy jest na ogół wymagane.

Środki finansowe dostępne w ramach *Mechanizmów Finansowych* mogą być wykorzystane na realizację następujących projektów:

□ pojedyncze projekty — wysokość wnioskowanej pomocy w ramach pojedynczego projektu nie może być mniejsza niż 250 000 euro;

□ programy (grupy projektów) — program składa się z równorzędnych grup oddzielnych projektów skierowanych na osiągnięcie wspólnych przestrzennie/sektorowo/tematycznie celów. Grupy projektów mają na celu ułatwienie wdrażania całościowych i bardziej kosztownych strategii;

□ granty blokowe — środki na realizację jasno zdefiniowanego działania, w celu ułatwienia finansowania projektów, w których identyfikacja ostatecznego wnioskodawcy jest utrudniona.;

□ Fundusz Kapitału Początkowego (Seed Money Facility) — specyficzna forma pomocy w ramach grantów blokowych, którego celem ma być ułatwienie procesu przygotowywania projektów w ramach obu *Mechanizmów Finansowych*.

O środki finansowe mogą ubiegać się wszystkie instytucje sektora publicznego i prywatnego oraz organizacje pozarządowe. W szczególności wnioskodawcami mogą być:

□ organy administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli;

□ instytucje naukowe i badawcze;

□ instytucje branżowe i środowiskowe;

□ organizacje społeczne;

□ podmioty partnerstwa publiczno-prywatnego.

Procedura oceny wniosków na dofinansowanie projektów trwa około 8 miesięcy. Przebiega ona w kilku etapach:

Etap I — weryfikacja przez Instytucję Pośredniczącą (jedną z takich instytucji jest Ministerstwo Środowiska):

□ wstępna selekcja wniosków w oparciu o wymogi formalne,

□ ocena wniosków według kryteriów ogólnych i merytoryczno-technicznych,

□ przedłożenie listy projektów Komitetowi Sterującemu do zatwierdzenia.

Etap II — prace Komitetu Sterującego:

□ zatwierdzenie, odrzucenie lub zmiana miejsca wniosku na liście rankingowej,

□ w przypadku rozbieżności, zlecenie dodatkowej oceny wniosku niezależnemu ekspertowi,

□ przedstawienie listy zatwierdzonych projektów Krajowemu Punktowi Kontaktowemu.

Etap III — rola Krajowego Punktu Kontaktowego:

□ weryfikacja wniosków,

□ w przypadku oceny negatywnej, Krajowy Punkt Kontaktowy zwraca wniosek z oceną Instytucji Pośredniczącej, która następnie informuje o tym Komitet Sterujący,

□ przekazanie ostatecznej listy projektów do Biura Mechanizmów Finansowych w Brukseli.

Źródła: **Program Operacyjny dla wykorzystania środków finansowych w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego**, zatwierdzony przez Radę Ministrów w dniu 26 lipca 2005 roku, Warszawa, lipiec 2005 r. **Umowa dotycząca udziału Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej w Europejskim Obszarze Gospodarczym**, 2003; <http://www.eog.gov.pl>